JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GEORGIOS COSMAS
17 päivänä lokakuuta 1995 *

1. Tässä asiassa on kyse Pretura circondariale di Leccen työoikeudellisia riitoja käsittelevän jaoston Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti tekemistä ennakkoratkaisukysymyksistä, jotka se on esittänyt työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY (jäljempänä direktiivi) tulkinnasta. [1]

I — Pääasian riidan kohde

2. Kysymykset ovat nousseet esiin oikeudenkäynnissä L. Spano ynnä muut pääasian kantajat vastaan yhtiöt nimeltä Fiat Geotech SpA (jäljempänä Fiat Geotech) ja Fiat Hitachi Construction Equipment SpA, josta on tullut Fiat Hitachi Excavators SpA (jäljempänä Fiat Hitachi). Kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön esittämiseksi tekemästä päätöksestä käy ilmi, että kantajat olivat maansiirtokoneita valmistavan Fiat Geotechin työntekijöitä. Yhtiön toiminnan teknisen uudelleenjärjestelyn vuoksi kantajien työsuhteet lakkautettiin, ja heidät siirrettiin Cassa integrazione guadagni — gestione straordinarian (palkkojen täydennyskassan erityisjaosto, jäljempänä CIGS) mukaisen järjestelmän alaisuuteen. Järjestelmästä on säädetty 5.11.1968 annetulla Italian lailla nro 1115, jossa taataan työntekijöille osa heidän palkoistaan yrityksen joutuessa kriisitilaan. [2]

3. Ratkaistakseen ylimääräisestä henkilöstöstä johtuvan ongelman Fiat Geotech teki 11.11.1992 sopimuksen edustavimpien ammattijärjestöjen ja yhtiön Leccen tehtaan eri ammattiosastojen edustajien kanssa. Sopimuksen teossa noudatettiin 29.12.1990 annetun Italian lain nro 428 (jäljempänä laki nro 428/1990) [3] 47 §:ssä säädettyä neuvottelumenettelyä ammattijärjestöjen kanssa. Kuten kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämiseksi tekemässä päätöksessä on todettu, tässä sopimuksessa sovittiin seuraavaa:

"1) Fiat Geotechin Leccen tuotantoyksikkö luovutetaan perustettavalle yhtiölle Fiat

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

1 — EYVL L 61, s. 26.

2 — Ks. tarkempi kuvaus CIGS:n järjestelmästä suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta asiassa 22/87, komissio v. Italia, tuomio 2.2.1989 (Kok. 1989, s. 143).

3 — Laki sisältää nimensä mukaisesti säännöksiä niiden velvoitteiden noudattamiseksi, jotka johtuvat Italian jäsenyydestä Euroopan yhteisössä. Se on julkaistu GURI:n täydennysosassa nro 10 12.1.1991.

Hitachi Construction Equipmentille (jonka osakepääomasta Fiat Geotech merkitsee 4/5). Uuden yhtiön tarkoituksena on ostaa tehdas ja jatkaa tuotantotoimintaa (joskin supistetusti) 1.1.1993 alkaen.

2) Geotech tekee CIPI:lle [4] hakemuksen, jossa pyydetään 12.8.1977 annetun lain nro 675 [5] 2 §:n 5 momentin c kohdan mukaisesti toteamaan, että Leccen tehdas on kriisitilassa, mikä vaikuttaa merkittävästi paikkakunnan työllisyystilanteeseen ja alan tuotantotilanteeseen.

3) Uudelle yhtiölle siirtyy ainoastaan 600 Leccen tehtaalla työskentelevistä 1 355 työntekijästä lain nro 428/1990 47 §:n 5 momentin mukaisesti. Nämä 600 työntekijää valitaan teknisten vaatimusten sekä Fiat Hitachin organisaation ja tuotannon tarpeiden perusteella.

4) Loput 755 ylimääräistä työntekijää jäävät Fiat Geotechin palvelukseen ja heidän sijoitetaan CIGS: n järjestelmään yrityksen kriisitilan vuoksi samana päivänä, jolloin 600 muuta työntekijää siirtyvät suunnitelman mukaisesti Fiat Hitachin palvelukseen."

4. Näiden tapahtumien vuoksi kantajat, jotka kuuluvat Fiat Geotechiin jääneisiin työntekijöihin ja jotka sijoitettiin 1.1.1993 alkaen CIGS:n järjestelmän alaisuuteen, pelkäsivät tulevansa lopullisesti irtisanotuiksi sen jälkeen, kun tämän järjestelmän soveltaminen päättyisi, minkä vuoksi he ovat vaatineet Pretore di Lecceä toteamaan 11.11.1992 tehdyn sopimuksen pätemättömäksi ja määräämään, että heidät on siirrettävä Fiat Hitachin palvelukseen Italian siviililain 2112 §:n mukaisesti. Kantajat ovat väittäneet pääasiallisesti, että joko luovuttavan yhtiön on päätettävä ylimääräisen henkilöstön vähentämisestä ennen yrityksen luovutusta tai sen yhteydessä tai sitten luovutuksensaajan on tehtävä päätös luovutuksen jälkeen, jotta irtisanottavat työntekijät voidaan valita yrityksen koko henkilöstön keskinäisen vertailun perusteella, jolloin huomioon otetaan sekä Fiat Geotechiin jääneet työntekijät että Fiat Hitachiin siirtyneet. Pääasian vastaajat Fiat Geotech ja Fiat Hitachi ovat puolestaan todenneet, että 11.11.1992 tehty sopimus oli täysin lain nro 428/1990 47 §:n 5 momentin mukainen.

4 — Comitato di ministri per il coordinamento della politica industriale (teollisuuspolitiikkaa koordinoiva ministerivaliokunta), joka on perustettu 12.8.1977 annetulla lailla nro 675.

5 — Jäljempänä laki nro 675/1977.

5. Tältä osin on otettava huomioon, että lain nro 428/1990 47 §:n tarkoituksena on direktiivin saattaminen osaksi Italian oikeus-

järjestystä, kuten kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämiseksi tekemässä päätöksessä on todettu. Edellä mainitun §:n 5 momentissa on säädetty poikkeuksesta Italian siviililain 2112 §:ään, jonka mukaan yrityksen luovutuksen yhteydessä työsuhde jatkuu automaattisesti uuden omistajan kanssa ja työntekijän työsuhteeseen perustuvat oikeudet säilyvät. Kuten kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämiseksi tekemässä päätöksessä on todettu, 2112 §:stä poiketaan siinä tapauksessa, että "luovutetaan sellainen yritys tai yrityksen tuotantoyksikkö, jonka CIPI on 12.8.1977 annetun lain nro 675 2 §:n 5 momentin c kohdan mukaisesti todennut olevan kriisitilassa, tai luovutetaan yritys, johon kohdistuu yleistäytäntöönpanoon tähtäävä menettely velkojen maksamiseksi ja jonka toimintaa ei ole tarkoitus jatkaa tai jonka toiminta on päättynyt, edellyttäen että työpaikkojen säilyttämisestä ainakin osittain on tehty sopimus ammattiyhdistysten ja -osastojen kanssa".

6. Kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämiseksi tekemässä päätöksessä todetaan lisäksi, että 47 §:n 5 momentin mukaan on mahdollista jättää ammattijärjestöjen kanssa tehtävässä sopimuksessa luovutuksen ulkopuolelle "ylimääräinen henkilöstö ja sopia, että tämä henkilöstö jää osaksi tai kokonaan luovuttavan yrityksen palvelukseen kuitenkin niin, että näillä työntekijöillä on etuoikeus tulla palkatuiksi, jos luovutuksensaaja myöhemmin ottaa uusia työntekijöitä palvelukseensa". Lain nro 675/1977 edellä mainitun 2 §:n 5 momentin c kohdan mukaan CIPI päättää työ- ja sosiaaliministerin ehdotuksesta, onko yritys sellaisessa kriisitilassa, että 5.11.1968 annetun lain nro 1115 2 §:ssä säädettyä CIGS: n järjestelmää voidaan soveltaa, niissä tapauksissa, jotka vaikuttavat merkittävästi paikkakunnan työllisyystilanteeseen ja alan tuotantotilanteeseen.

7. Koska lain nro 428/1990 47 §:llä direktiivi on saatettu osaksi Italian oikeusjärjestystä, kansallinen tuomioistuin on katsonut tarpeelliseksi esittää yhteisöjen tuomioistuimelle EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti ennakkoratkaisukysymyksiä saadakseen tietää, onko tämän lain 47 §:n 5 momentti sopusoinnussa direktiivin kanssa siltä osin, kuin siinä on säädetty, ettei työsuhde automaattisesti jatku luovutuksensaajana olevan yrityksen kanssa silloin, kun luovutetaan yritys tai tuotantoyksikkö, jonka CIPI on todennut olevan lain nro 675/1977 2 §:n 5 momentin c kohdassa tarkoitetussa kriisitilassa.

II — Ennakkoratkaisukysymykset

8. Pretore di Lecce on 2.12.1993 tekemällään päätöksellä esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat kysymykset: [6]

"a) Onko direktiivin 77/187/ETY säännöksiä (ja niistä varsinkin 3 artiklan 1 kohtaa) tulkittava siten, että niitä sovelletaan yrityksen, tehtaan tai tehtaan

6 — EYVL 1994 C 43, s. 6.

osan luovutukseen toiselle yritykselle sopimuksella tai sulautumisen kautta silloinkin, kun luovutuksen kohteena on yritys tai tuotantoyksikkö, jonka on todettu 29.12.1990 annetun kansallisen lain nro 428 47 §:n 5 momentin mukaisesti olevan kriisitilassa,

b) vai onko sitä vastoin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä jo vahvistetun poikkeuksen direktiivin 77/187/ETY soveltamisesta sellaisessa tapauksessa, jossa luovutetaan yritys, johon kohdistuu yleistäytäntöönpanoon tähtäävä menettely velkojen maksamiseksi ja jonka toimintaa ei ole tarkoitus jatkaa, katsottava koskevan myös sellaisia tapauksia, joissa luovutetaan Italian lainsäädännössä (lain nro 428/1990 47 §:n 5 momentti) tarkoitetussa kriisitilassa olevaksi todettu yritys, tehdas tai tuotantoyksikkö (johon ei kohdistu yleistäytäntöönpanoon tähtäävää menettelyä velkojen maksamiseksi)?"

Kysymys siis kuuluu, onko Italian lain nro 428/1990 47 §:n 5 momentin kaltainen kansallinen säännös, jossa poiketaan direktiivissä työntekijöiden suojaksi olevista säännöksistä silloin, kun kriisitilassa olevaksi todettu yritys, tehdas tai tuotantoyksikkö luovutetaan, ristiriidassa direktiivin kanssa, kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joka koskee konkurssimenettelyn kohteena olevan yrityksen luovuttamista.

III — Ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

9. Pääasian vastaajat väittävät, että ennakkoratkaisukysymykset pitää jättää tutkimatta ensinnäkin, koska ne eivät ole tarpeellisia riidan ratkaisemiseksi, toiseksi, koska Pretore on viran puolesta päättänyt soveltaa yhteisön oikeutta ja muotoillut sitä koskevat ennakkoratkaisukysymykset, vaikka Italian lain mukaan tuomioistuin ei voi viran puolesta tutkia seikkaa, johon asianosaiset eivät ole vedonneet ja jota ei ole käsitelty kontradiktorisesti, ja kolmanneksi, koska direktiivillä ei ole välittömiä horisontaalisia oikeusvaikutuksia, kuten ei millään muullakaan direktiivillä.

10. Ensimmäisen oikeudenkäyntiväitteen osalta on huomattava, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen tuomioistuimen, joka

yksistään suoraan tuntee asian tosiseikat ja jonka on annettava päätös asiassa, tehtävänä on ratkaista, mikä on siellä vireillä olevassa oikeudenkäynnissä esiin nousseiden oikeuskysymysten merkitys, ja päätettävä, onko sen tarpeellista esittää EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukainen ennakkoratkaisupyyntö, jotta se voi antaa oman ratkaisunsa. [7] Kansallisella tuomioistuimella on siis hyvin laajat mahdollisuudet esittää yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä, silloin kun se katsoo, että sen käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse yhteisön oikeudesta. Asiassa Eurico Italia ym. annetun tuomion [8] mukaan kansallisen tuomioistuimen asiana on harkita kunkin asian erityispiirteiden perusteella, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja mikä on sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämien kysymysten merkitys asiassa. Tämä mahdollisuus on kansallisille tuomioistuimille annettu, jotta ne voisivat ratkaista käsiteltävinään olevat asiat. Kansallisen tuomioistuimen esittämä ennakkoratkaisupyyntö voidaan jättää tutkimatta, jos on ilmeistä, että yhteisön oikeuden tulkinnalla, jota tämä tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen. [9] Tässä asiassa ei kuitenkaan ole tullut esiin mitään tällaista. Italian lain nro 428/1990 47 § ja erityisesti sen 5 momentti, joka on tämän asian ydin, on hyväksytty saatettaessa direktiivi osaksi Italian oikeusjärjestystä. Pääasian oikeudenkäynnin ratkaisu riippuu siitä, onko tämä säännös sopusoinnussa direktiivin kanssa — tämä käy ilmi kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämiseksi tekemästä päätöksestä. Yhteisöjen tuomioistuimen tulkinta direktiivistä auttaa kansallista tuomioistuinta arvioimaan tätä kysymystä, ja tulkinnan perusteella kansallinen tuomioistuin voi antaa ratkaisun käsiteltävänään olevassa asiassa. Tämän vuoksi ei voida väittää, ettei esitetyillä kysymyksillä ole mitään merkitystä pääasian ratkaisemisen kannalta.

11. Toisen oikeudenkäyntiväitteen osalta on korostettava ensinnäkin, että yhteisöjen tuomioistuin on päättänyt, että "se seikka, että pääasian asianosaiset eivät ole kansallisessa tuomioistuimessa vedonneet tiettyyn yhteisön oikeutta koskevaan ongelmaan, ei estä kansallista tuomioistuinta esittämästä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntöä. Kun perustamissopimuksen 177 artiklan toisessa ja kolmannessa kohdassa määrätään ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, silloin 'jos tällainen kysymys tulee esille jäsenvaltion tuomioistuimessa', siinä ei ole tarkoitettu rajata ennakkoratkaisupyynnön esittämistä vain sellaisiin tapauksiin, joissa joku tai jotkut pääasian asianosaisista ovat esittäneet yhteisön oikeuden tulkintaa tai pätevyyttä koskevan kysymyksen, vaan se koskee myös tapauksia, joissa kansallinen tuomioistuin, joka katsoo, että yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu tästä seikasta on saatava, 'jotta se voi antaa päätöksen,' ottaa kysymyksen itse esiin". [10] Tästä syystä asianosaisten oikeus vedota kansallisessa tuomioistuimessa yhteisön oikeuden säännöksiin ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon nämä säännökset, vaikkei niihin ole vedottu, ja esittää

7 — Ks. mm. asia 53/79, Damiani, tuomio 14.2.1980 (Kok. 1980, s. 273); asia 180/83, Moser, tuomio 28.6.1984 (Kok. 1984, s. 2539) ja asia 338/85, Pardini, tuomio 21.4.1988 (Kok. 1988, s. 2041).

8 — Yhdistetyt asiat C-332/92, C-333/92 ja C-335/92, Eurico Italia ym., tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-711).

9 — Ks. mm. asia C-67/91, Asociación Española de Banca Privada ym., tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4785); asia C-368/89, Crispoltoni, tuomio 11.7.1991 (Kok. 1991, s. I-3695); asia C-186/90, Durighello, tuomio 28.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5773) sekä em. Eurico Italia ym. -tuomio.

10 — Asia 126/80, Salonia, tuomio 16.6.1981 (Kok. 1981, s. 1563, 7 kohta).

ennakkoratkaisukysymyksen viran puolesta, jos se katsoo, että ratkaisun antaminen oikeudenkäynnissä edellyttää yhteisön oikeuden säännösten tulkintaa. [11]

12. Lisäksi riippumatta siitä, että hyvään oikeudenkäyntimenettelyyn saattaakin kuulua, että ennakkoratkaisukysymys esitetään vasta sen esittämisestä käydyn kontradiktorisen mielipiteidenvaihdon jälkeen, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan "perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisen menettelyn edellytyksenä ei ole, että sen käyttämisestä on pidetty kontradiktorinen käsittely, ja on yksinomaan kansallisen tuomioistuimen asiana harkita, onko vastaajaa tarpeellista kuulla ennen ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehtävää päätöstä". [12]

13. Kolmannen oikeudenkäyntiväitteen osalta on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansallinen tuomioistuin voi ratkaistakseen, onko tietty kansallinen säännös sopusoinnussa yhteisön oikeuden kanssa, pyytää yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa direktiivistä, joka on jo saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja että näin se voi tehdä myös, vaikka direktiiveillä ei voi olla välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten oikeussubjektien välisissä riidoissa. [13] On muistettava, että yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin katsonut, että soveltaessaan kansallista oikeutta "sekä silloin, kun on kyse direktiiviä ennen annetuista säännöksistä, että silloin, kun on kyse direktiivin jälkeen annetuista säännöksistä, kansallisen tuomioistuimen, jonka on tulkittava kansallista oikeutta, on tulkittava sitä niin pitkälle kuin mahdollista direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti, jotta päästään direktiivillä tavoiteltuun tulokseen, ja tällä tavoin noudatettava perustamissopimuksen 189 artiklan kolmatta kohtaa" [14].

14. Niinpä Pretore on siis voinut esittää yhteisöjen tuomioistuimelle kyseisen direktiivin tulkinnasta kysymyksiä, koska vastauksesta on sille hyötyä sen tulkitessa ja soveltaessa kansallisia säännöksiä, erityisesti Italian lain nro 428/1990 47 §:ää, jolla direktiivin säännökset on saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä. Vastaajien väitteitä siitä, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta, ei voida sen vuoksi hyväksyä.

IV — Asian ratkaisu

a) *Asiaa koskeva lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö*

15. Yhteisöjen tuomioistuin on voinut antaa runsaasti ratkaisuja direktiivin tulkinnasta ja soveltamisesta. Johdanto-osassa direktiivin

11 — Ks. yhdistetyt asiat C-87/90, C-88/90 ja C-89/90, Verholen ym., tuomio 11.7.1991 (Kok. 1991, s. I-3757, 12 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

12 — Em. Eurico Italia ym. -tuomio, 11 kohta. Ks. myös asia C-10/92, Balocchi, tuomio 20.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5105, 13 ja 14 kohta) sekä asia 70/77, Simmenthal, tuomio 28.6.1978 (Kok. 1978, s. 1453, 10 ja 11 kohta).

13 — Ks. asia C-421/92, Habermann-Beltermann, tuomio 15.5.1994 (Kok. 1994, s. I-1657).

14 — Asia C-106/89, Marleasing, tuomio 13.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4135, 8 kohta).

tavoitteen todetaan olevan "huolehtia työntekijöiden suojasta sen varmistamiseksi, että heidän oikeutensa turvataan, kun työnantaja vaihtuu" (toinen perustelukappale) ja todetaan haluttavan lähentää tämän alan lainsäädäntöä perustamissopimuksen 117 artiklassa tarkoitetulla tavalla eli kohentaa työntekijöiden elin- ja työoloja (viides perustelukappale). Kyseessä on siis säädös, jolla pyritään selvästi sosiaaliseen tavoitteeseen, mitä yhteisöjen tuomioistuinkin on korostanut. Oikeuskäytännön mukaan "direktiivin tavoitteena on varmistaa mahdollisimman suuressa määrin työntekijöiden oikeuksien säilyminen työnantajan vaihtuessa antamalla heidän jäädä uuden työnantajan palvelukseen luovuttajan kanssa aikoinaan sovituin ehdoin". [15] Direktiivillä pyritään pitämään voimassa työntekijöiden eduksi heidän työsuhteensa silloin, kun yrityksen omistaja vaihtuu sopimuksella ja uudelle omistajalle siirtyy vastuu kyseisen yrityksen työnantajavelvoitteista työntekijöitä kohtaan.

16. Direktiivin 1 artiklan mukaan direktiiviä "sovelletaan yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovuttamiseen toiselle työnantajalle sopimukseen perustuvan luovutuksen taikka sulautumisen kautta". Direktiivin 3 artiklassa säädetään lisäksi, että "ne luovuttajan oikeudet ja velvollisuudet, jotka johtuvat 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun luovutuksen tapahtuessa voimassa olleesta työsopimuksesta tai työsuhteesta, siirtyvät tällaisen luovutuksen vuoksi luovutuksensaajalle". Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa: "Yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutus ei sellaisenaan ole peruste, jota luovuttaja tai luovutuksensaaja voi käyttää irtisanomiseen. Tämä säännös ei estä irtisanomisia työvoiman muutoksiin johtavista taloudellisista, teknisistä tai organisatorisista syistä." Direktiivin 6 artiklassa velvoitetaan luovuttaja ja luovutuksensaaja tiedottamaan asiasta niiden työntekijöiden edustajille, joita siirto koskee, ja neuvottelemaan näiden edustajien kanssa. Direktiivin 7 artiklassa jätetään jäsenvaltioille mahdollisuus soveltaa ja antaa lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, jotka ovat työntekijöille edullisempia, kuin tässä direktiivissä säädetään.

17. Yhteisöjen tuomioistuin on direktiiviä ja varsinkin sen 1 artiklan 1 kohtaa tulkitessaan katsonut tuomioissaan Abels [16], Mikkelsen [17] ja D'Urso ym. [18], että direktiiviä ei sovelleta sellaisiin yrityksen, liikkeen tai liiketoiminnan osan luovutuksiin, jotka tapahtuvat konkurssimenettelyssä, jonka tarkoituksena on luovutettavan yrityksen omaisuuden realisointi toimivaltaisen tuomioistuimen valvonnassa. Yhteisöjen tuomioistuin on perustellut tätä ratkaisuaan ennen kaikkea konkurssioikeuden erityislaatuisuudella. Se on edellä mainitussa asiassa Abels antamassaan tuomiossa [19] korostanut, että toisin kuin direktiiville, jolla pyritään suojaamaan

15 — Asia 287/86, Ny Mølle Kro, tuomio 17.12.1987 (Kok. 1987, s. 5465, 12 kohta).

16 — Asia 135/83, tuomio 7.2.1985 (Kok. 1985, s. 469, tuomiolauselman 1 kohta).

17 — Asia 105/84, tuomio 11.7.1985 (Kok. 1985, s. 2639, 9 kohta).

18 — Asia C-362/89, tuomio 27.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4105, tuomiolauselman 2 kohta).

19 — 14 ja 15 kohta.

työntekijöitä ja turvaamaan heidän oikeutensa luovutuksen yhteydessä, niin konkurssioikeudelle ovat tyypillisiä erityiset menettelytavat, joilla pyritään tasapainottamaan erilaisia intressejä, joita ovat erityisesti eri ryhmiin kuuluvien velkojien intressit. Tästä syystä kaikki jäsenvaltiot ovat säätäneet erityissääntöjä, jotka poikkeavat yleisistä säännöksistä, kuten sosiaalisista syistä annetuista säännöksistä.

18. Tämä konkurssioikeuden erityislaatuisuus, joka tavataan kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksistä, tunnustetaan myös yhteisön oikeudessa yhteisöjen tuomioistuimen mukaan. Työntekijöiden joukkovähentämistä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 17 päivänä helmikuuta 1975 annettua neuvoston direktiiviä 75/129/ETY [20], joka säädettiin direktiivin 77/187 tavoin perustamissopimuksen 117 artiklan tavoitteiden toteuttamiseksi, ei sovelleta sen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan työntekijöihin, jos liikkeen toiminta päättyy "tuomioistuimen päätöksen johdosta". Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi todennut, että konkurssioikeuden erityislaatuisuutta osoittaa myös työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1980 annettu neuvoston direktiivi 80/987/ETY. [21] Tällä direktiivillä on nimittäin perustettu järjestelmä, jolla taataan työntekijöiden palkkasaatavien maksaminen ja jota sovelletaan kaikissa tapauksissa myös yrityksiin, joihin kohdistuu jokin menettely velkojien yhteiseksi tyydyttämiseksi, kuten esimerkiksi konkurssi. Vielä on lisättävä, että konkurssioikeuden erityislaatuisuuden vuoksi tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen laatijat ovat jättäneet sen soveltamisalan ulkopuolelle konkurssit, akordit ja muut niihin rinnastettavat menettelyt (yleissopimuksen 1 artiklan toisen kappaleen 2 kohta).

19. Konkurssioikeuden sekä kansallisissa oikeuksissa että yhteisön oikeudessa tunnustettu erityislaatuisuus sekä se, että konkurssia ja muita vastaavia menettelyjä koskevat säännöt ovat hyvin erilaisia eri jäsenvaltioissa, ovat saaneet yhteisöjen tuomioistuimen päätymään siihen, että "jos direktiiviä olisi ollut tarkoitus soveltaa myös tällaisessa menettelyssä tapahtuvaan yrityksen luovutukseen, tästä olisi direktiiviin otettu nimenomainen säännös". [22]

20. Toinen syy, johon yhteisöjen tuomioistuin perustaa tämän kantansa, on direktiivin tarkoitus. Yhteisöjen tuomioistuin toteaa aluksi, että direktiivillä pyritään estämään se, että yritysten uudelleenjärjestelyistä yhteismarkkinoilla koituisi haittaa työntekijöille. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että mielipiteet siitä, mitä seurauksia direktiivin soveltamisesta konkurssimenettelyssä tai muussa vastaavassa menettelyssä tapahtuviin luovutuksiin olisi, eroavat toisistaan. Toisten mukaan direktiiviä on sovellettava tällaisiin

20 — EYVL L 48, s. 29.
21 — EYVL L 283, s. 23.
22 — Abels-tuomion 17 kohta.

tapauksiin, koska työntekijät, joiden työnantaja on asetettu konkurssiin, ovat nimenomaan eniten suojan tarpeessa. Toisten mukaan direktiivin soveltamisalan laajentaminen voisi estää mahdollista luovutuksensaajaa hankkimasta yritystä velkojien hyväksymillä ehdoilla, mikä johtaisi siihen, että kaikki yrityksen omaisuuserät myytäisiin erikseen ja kaikki työpaikat menetettäisiin, eli direktiivi ei vaikuttaisi tehokkaasti. Yhteisöjen tuomioistuin toteaa tästä syystä, että on "hyvin epävarmaa, miten työnantajan maksukyvyttömyystapauksessa tapahtuva yrityksen luovutus vaikuttaa työmarkkinoihin ja mitkä keinot suojaavat parhaiten työntekijöiden etuja". [23] Näistä lähtökohdista yhteisöjen tuomioistuin on päätynyt siihen, että "ei voida sulkea pois sitä vaaraa, että työntekijöiden elin- ja työolot voisivat heikentyä huomattavasti koko yhteisössä, mikä olisi perustamissopimuksen sosiaalisten päämäärien vastaista. Ei siis voida päätyä siihen, että direktiivissä 77/187 velvoitettaisiin jäsenvaltiot laajentamaan niiden sääntöjen soveltamisalaa, joita ne antavat yrityksen, liikkeen tai liiketoiminnan osan luovuttamisesta konkurssimenettelyn yhteydessä toimivaltaisen tuomioistuimen valvonnassa luovuttajan omaisuuden realisoimiseksi". [24]

21. Yhteisöjen tuomioistuin on tässä samassa tuomiossa päätynyt toisenlaiseen lopputulokseen sellaisten menettelyjen osalta, jollainen on esimerkiksi Alankomaiden oikeuden *surséance van betaling* (maksujen lykkääminen) ja joiden tarkoituksena on saada aikaan yleinen maksujen lykkääminen ja mahdollisesti tietyin ehdoin myös velkojen osittainen anteeksiantaminen. Tämäntyyppisen menettelyn osalta yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa Abels antamassaan tuomiossa, että direktiiviä sovelletaan yrityksen, liikkeen ja liiketoiminnan osan luovutukseen uudelle omistajalle, jos luovutus on tapahtunut *surséance van betaling* -tyyppisessä menettelyssä, ja vahvistanut kannanottonsa kolmessa muussa samana päivänä antamassaan tuomiossa. [25] Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan tämäntyyppisessä menettelyssä on kieltämättä joitakin konkurssille ominaisia piirteitä, kuten varsinkin sen oikeudenkäynnillisyys, mutta että se eroaa konkurssista kuitenkin perustavanlaatuisesti kahdessa kohtaa. Ensiksikin tässä menettelyssä "tuomioistuimen valvontatehtävä on rajoitetumpi kuin konkurssissa sekä menettelyn alkamisessa että sen kuluessa". [26] Toinen ero tulee menettelyn tarkoituksesta. Siinä missä konkurssimenettelyn tarkoituksena on omaisuuden käyttäminen velkojen maksuun realisoimalla jäljellä olevat varat, jotta velkojat voidaan tyydyttää, *surséance van betaling* -menettelyn pääasiallisena tarkoituksena on "säilyttää yrityksen varallisuus ja mahdollistaa yrityksen toiminnan jatkaminen lykkäämällä kaikkia maksuja, jotta löydetään ratkaisu, jolla voidaan turvata yrityksen toiminta tulevaisuudessa". [27] Tämän menettelyn ominaispiirre on siis se, että sillä pyritään voittamaan tilapäiset maksuvaikeudet realisoimatta velallisen omaisuutta ja yrittämällä nimenomaan välttää konkurssia, vaikka tämäntyyppiset menettelyt voivatkin päättyä velallisen konkurssiin, jos velkojien kanssa ei päästä sopimukseen. Yhteisöjen tuomioistuin

23 — Abels-tuomion 22 kohta.

24 — Ks. Abels-tuomion 23 kohta.

25 — Ks. 7.2.1985 annetut tuomiot: asia 19/83, Wendelboe ym. (Kok. 1985, s. 457, 10 kohta); asia 179/83, FNV (Kok. 1985, s. 511) ja asia 186/83, Botzen ym. (Kok. 1985, s. 519, tuomiolauselman 1 kohta).

26 — Abels-tuomion 28 kohta. Ks. myös julkisasiamies W. Van Gervenin em. asiassa D'Urso ym. 30.5.1991 antama ratkaisuehdotus (Kok. 1991, s. I-4119, 23 kohta).

27 — Ks. Abels-tuomion 28 kohta.

on siis täten tullut siihen lopputulokseen, että ne syyt, joiden vuoksi direktiiviä ei sovelleta konkurssimenettelyssä tapahtuvaan yrityksen luovutukseen, eivät päde aikaisemmassa vaiheessa tapahtuviin, ennaltaehkäiseviin menettelyihin. [28]

22. Yhteisöjen tuomioistuin on soveltanut samaa lähestymistapaa Italian 3.4.1979 annetun lain mukaiseen suurten, kriisitilassa olevien yritysten erityishallintomenettelyyn. Italian lainsäädäntöön on otettu tämä menettely sellaisia tapauksia varten, joissa yritys ei enää kykene täyttämään velvoitteitaan. Tutkittuaan Italian 3.4.1979 annetun lain säännöksiä yhteisöjen tuomioistuin on korostanut, että koska päätöksellä, jolla aloitetaan "erityishallintomenettely, määrätään myös yrityksen toiminnan jatkamisesta erityishallintomenettelytarkastajan alaisuudessa, menettelyn tarkoituksena on ensisijaisesti saattaa yritys sellaiseen kuntoon, että se voi jatkaa toimintaansa tulevaisuudessa". [29] Yhteisöjen tuomioistuin on viitannut kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tekemään päätökseen ja todennut muutamia tälle menettelylle ominaisia peruspiirteitä, joita ovat seuraavat:

a) menettelyn tarkoitus, joka on yrityksen tai konsernin perustaltaan terveiden osien säilyttäminen estämällä maksukyvyttömän yrityksen omaisuuden luovuttaminen toiselle yrittäjälle,

b) se seikka, että erityishallinnon alainen yritys voi saada valtion takaamia lainoja toimintansa kohentamiseksi ja uusien laitteiden hankkimiseksi, ja

c) se seikka, että erityishallintomenettelyssä velkojien etuja suojataan rajallisemmin kuin muissa menettelyissä, erityisesti, koska velkojat eivät osallistu yrityksen toiminnan jatkamisesta tehtävien päätösten tekemiseen.

Näistä lähtökohdista yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että tällaisen menettelyn taloudellisella ja sosiaalisella tavoitteella ei voida selittää eikä perustella sitä, että työntekijöiltä poistettaisiin heille direktiivissä annettuja oikeuksia, jos koko yritys tai osa siitä siirretään erityishallinnon alaiseksi. Yhteisöjen tuomioistuin on siis päätynyt siihen, että direktiiviä "sovelletaan, jos kriisitilassa olevan suuryrityksen erityishallinnon kaltaisessa, laissa säädetyssä menettelyssä yrityksen toimintaa on päätetty jatkaa, ja niin kauan kuin tämä jatkamispäätös on voimassa". [30]

28 — Ks. Abels-tuomion 29 kohta.

29 — D'Urso ym. -tuomion 32 kohta.

30 — D'Urso ym. -tuomion tuomiolauselman 2 kohta.

23. Tässä samassa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoo sitä vastoin, että direktiiviä ei sovelleta yrityksen luovutuksiin, jotka tapahtuvat sellaisen yleistäytäntöönpanoon tähtäävän menettelyn yhteydessä, jollainen on Italian lainsäädännön mukainen pakkoselvitystila. Yhteisöjen tuomioistuin korostaa lisäksi, että pakkoselvitystilamenettelyn tarkoitus sekä pakkoselvitystilamenettelystä johtuvat seuraukset ja riskit ovat verrattavissa niihin seikkoihin, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Abels antamassaan tuomiossa päätynyt siihen, ettei direktiiviä sovelleta konkurssiin asetetun yrityksen (tai yrityksen osan) luovuttamiseen. Yhteisöjen tuomioistuin toteaa tältä osin, että "konkurssin tavoin tämä menettely tähtää velallisen varojen realisointiin kaikkien velkojien saamisten maksamiseksi, ja tällaisessa oikeudellisessa tilanteessa tapahtuvat luovutukset jäävät sen vuoksi direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. [— —] jos näin ei tehtäisi, ei voitaisi sulkea pois sitä vaaraa, että työntekijöiden elin- ja työolot voisivat heikentyä huomattavasti koko yhteisössä, mikä olisi perustamissopimuksen päämäärien vastaista". [31]

24. Tästä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että määräävä peruste direktiivin soveltamiselle erilaisiin yrityksen erityishallintomenettelyihin ja/tai vaikeuksissa olevan yrityksen realisointiin tähtääviin menettelyihin on se tarkoitus, johon kullakin menettelyllä pyritään. Direktiiviä ei sovelleta konkurssin ja (hallinnollisen tai tuomioistuinmenettelyssä määrättävän) pakkoselvitystilan kaltaisiin menettelyihin, joiden tarkoituksena on velallisen omaisuuden käyttäminen velkojen maksuun realisoimalla jäljellä olevat varat velkojien tyydyttämiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään yleensä noudattamalla tiukkoja omaisuuden säilyttämiseen ja pesän velkojien etujen turvaamiseen tähtääviä menettelytapoja. Näissä tapauksissa menettelylle on tyypillistä hyvin laaja tuomioistuinvalvonta yhdistettynä tiukan muotomääräiseen hallintoon tai selvitysmiehen määräämiseen, minkä tarkoituksena on määritellä täsmällisesti pesän varallisuus ja realisoida omaisuuserät ottamalla samalla velalliselta pois omaisuutensa määräämis- ja hallintovalta.

25. Sen sijaan direktiiviä sovelletaan, jos tietyn menettelyn tarkoituksena ei ole velallisen omaisuuden realisointi, vaan väliaikaisten vaikeuksien voittaminen siten, että yrityksen toimintaa voidaan jatkaa. Suurimmassa osassa näitä menettelyjä tuomioistuinvalvonta on yleensä vähäistä ja rajoittuu pääasiallisesti velallisen tiettyjen toimenpiteiden tarkistamiseen ja hyväksymiseen ottamatta velalliselta pois omaisuuden määräämis- ja hallintovaltaa. Tällainen menettely johtaa usein konkurssin alkamiseen. Tämä mahdollisuus ei kuitenkaan ole riittävä syy siihen, ettei direktiiviä sovellettaisi, sillä yrityksen luovutuksen jättämiseen direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle ei riittäisi sekään, että edellytykset luovuttajan asettamiseksi konkurssiin täyttyvät, jos sitä ei kuitenkaan ole asetettu konkurssiin. Tämä käy ilmi edellä mainitussa asiassa Mikkelsen annetusta tuomiosta, jossa oli kyse yrityksen luovutuksesta sen jälkeen, kun se oli lakkauttanut

31 — Ks. D'Urso ym. -tuomion 31 kohta.

maksunsa, mutta ennen kuin se oli asetettu konkurssiin, ja jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "pelkästään se seikka, että yrityksen, liikkeen tai liiketoiminnan osan luovutus on tapahtunut luovuttajayhtiön lakkautettua maksunsa, ei estä soveltamasta tällaiseen luovutukseen direktiiviä 77/187. Direktiiviä sovelletaan siis sen 1 artiklan 1 kohdassa määriteltyihin luovutuksiin, jotka tapahtuvat menettelyssä tai vaiheessa, joka edeltää mahdollisen konkurssimenettelyn alkamista". [32]

b) *Vastaus ennakkoratkaisukysymykseen*

26. Pretore di Leccen kysymykseen vastaamiseksi on edellä esitetyn oikeuskäytännön ja erityisesti juuri todetun arvosteluperusteen perusteella tutkittava sen menettelyn ominaispiirteitä ja seurauksia, jolla Italian lain nro 675/1977 (2 §:n 5 momentin c kohdan) mukaisesti yritys todetaan kriisitilassa olevaksi.

Kuten kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tekemästä päätöksestä ja asianosaisten yhteisöjen tuomioistuimen kysymyksiin antamista kirjallisista vastauksista käy ilmi, yrityksen julistamisella kriisitilaksi olevaksi pyritään tervehdyttämään yritys, jotta turvataan työpaikkojen säilyminen, ja antamaan henkilöstölle taloudellista tukea kriisin ajaksi. Yrityksen julistaminen kriisitilassa olevaksi tapahtuu ennen kaikkea ja pääasiallisesti poliittisten ja sosiaalisten pohdintojen perusteella eikä taloudellisten tai kirjanpidollisten seikkojen perusteella, kuten konkurssimenettelyssä. Tätä kuvaa varsinkin se, että yrityksen on esitettävä tervehdyttämisohjelma, jonka tärkeimpänä kohtana ovat toimenpiteet CIGS:n järjestelmään siirrettyjen työntekijöiden kohtalon ratkaisemiseksi. Tämän menettelyn tarkoituksena ei siis ole velallisen omaisuuden realisointi, vaan päinvastoin sallia velallisen jatkaa pyrkimyksiä tilapäisten vaikeuksien voittamiseksi ja toimintansa jatkamiseksi.

Menettelyn aloittamiseen ja kulkuun ei myöskään liity mitään tuomioistuinvalvontaa. CIPI:n ennakolta tekemässä päätöksessä ja taloudellisesta ohjauksesta päättävän ministeriöiden välisen valiokunnan päätöksessä määritellään ne ehdot, joiden täyttyessä yritys voidaan hyväksyä kriisitilajärjestelmään.

27. Toisin kuin konkurssi, tämä menettely ei saa aikaan maksujen lykkäämistä eikä poista velalliselta omaisuuden määräämis- ja hallintovaltaa. Konkurssiin asettaminen merkitsee sitä, että velallisen omaisuus käytetään velkojen maksuun pakkorealisoimalla jäljellä olevat varat, kun taas yrityksen julistamisesta kriisitilassa olevaksi ei välttämättä seuraa sen realisointia. Perustavanlaatuinen ja olennaisin seuraus yrityksen julistamisesta kriisitilassa olevaksi on se, että työntekijät sijoitetaan

32 — Mikkelsen-tuomion 10 kohta.

CIGS:n järjestelmään, mikä tietää yrityksen koko henkilöstön tai sen osan työsuhteiden osittaista tai täydellistä lakkauttamista ja suoran tai välillisen taloudellisen avun myöntämistä näille palkansaajille. Työ- ja sosiaaliministeri päättää CIGS:n järjestelmään pääsystä teknisen toimikunnan lausunnon perusteella; tämä lausunto perustuu toimivaltaisten työvoimatoimistojen, alueellisen työvoimaneuvottelukunnan ja tarvittaessa työsuojelutarkastajan lausuntoihin.

28. Kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tekemässä päätöksessäkin korostetaan, että toisin kuin konkurssissa olevien yritysten realisoinnissa, kriisitilassa olevan yrityksen luovutus on siitä riippumatta, luovutetaanko koko yritys vai jokin osa siitä, toimenpide, joka toteutetaan yrityksen toimiessa tuotantotoiminnan keskeytymättä ja elpymisen ollessa todella odotettavissa; tätä käsitystä tukee sekin, että yrityksen on esitettävä CIPI:lle tervehdyttämissuunnitelma, jotta se julistettaisiin kriisitilassa olevaksi. Tämän vuoksi tällä menettelyllä ei ole niiden menettelyjen ominaispiirteitä eikä se saa aikaan niihin menettelyihin verrattavia seurauksia, joita yhteisöjen tuomioistuin on pitänyt sellaisina, etteivät ne kuulu yritystä luovutettaessa direktiivin soveltamisalaan, kuten olen edellä todennut.

Yrityksen toteaminen kriisitilassa olevaksi koskee sitä paitsi sellaisia yrityksiä, joilla on työpaikkoihin ja tuotantoon liittyviä ongelmia, mutta jotka ovat paremmassa taloudellisessa ja rahoituksellisessa asemassa kuin konkurssiin joutuvat yritykset. Myös Fiat Geotech oli tällaisessa tilanteessa ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdyn päätöksen mukaan.

29. On mahdollista, kuten Italian hallitus ja komissio korostavat, että kriisitilassa olevan yrityksen ongelmat johtavat siihen, että sen tuotantotoiminta lakkaa. Tällä seikalla ei voi kuitenkaan tässä tapauksessa olla mitään merkitystä, koska kriisitilassa olevaksi julistamisella pyritään nimenomaan välttämään tämä. Kuten olen edellä selittänyt, direktiivin tavoitteena on saada yritys sisäisesti sellaiseen kuntoon erityisesti työpaikkojen osalta, että yritys voi turvata tulevan toimintansa. Tämän vuoksi kriisitilassa olevan yrityksen luovutusta ei voida pitää sellaisena omaisuuden siirtämisenä, jonka tarkoituksena olisi omaisuuden realisointi ja velkojien tyydyttäminen, kuten asianlaita on konkurssimenettelyssä tehdyssä luovutuksessa. Päinvastoin kuin tässä viimeksi mainitussa tapauksessa, ensiksi mainitun menettelyn tavoite on yrityksen tuotantotoiminnan jatkaminen yrityksen uudelleenjärjestelyllä. Tällä tavoin asiat näyttävät tapahtuneen myös nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa, jossa uusi yhtiö Fiat Hitachi jatkoi sille luovutettujen tehtaiden toimintaa, eikä tuotanto missään vaiheessa kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tekemän päätöksen mukaan keskeytynyt. Joka tapauksessa edellä mainitusta Mikkelsen-

-ratkaisusta käy ilmi, että direktiiviä sovelletaan myös menettelyihin, joiden voidaan katsoa kuuluvan konkurssin alkamista edeltäviin vaiheisiin. Tämän vuoksi on todettava, että direktiiviä sovelletaan myös sellaisen yrityksen luovutukseen, jonka on todettu Italian edellä mainitun lainsäädännön mukaan olevan kriisitilassa.

V — Ratkaisuehdotus

30. Edellä esitetyn perusteella esitän, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Pretura circondariale di Leccen työoikeudellisten asiain jaoston sille esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

"Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annettua neuvoston direktiiviä 77/187/ETY sovelletaan myös sellaisen yrityksen luovutukseen, jonka on todettu Italian 12 päivänä elokuuta 1977 annetun lain nro 675 mukaisessa menettelyssä olevan kriisitilassa."